
ŽIVKO ROTAREVIĆ

NOVE LEVICE U EVROPI

Italijanski profesor američke istorije, Masimo Teodori, prikazao je u ovoj knjizi razvoj evropskih novih levica od 1956—1978. godine.* Teodori, i sam aktivni novolevičar, živeći izvesno vreme u SAD i ranije se bavio problematikom nove levice, posebno američkom i o tome napisao knjigu za koju je Markuze svojevremeno izjavio da spada među dve nezaobilazne kada je reč o američkoj novoj levici. (*The New Left; A Documentary History*, Bobbs-Merill, New York 1969). U Italiji je Teodori poznat kao jedan od vođa Lige za razvod braka, osnivač časopisa *La prova radicale* a član je male Radikalne partije.

Teodori za proučavanje geneze novolevičarstva istovremeno uzima zbivanja u Engleskoj, Francuskoj, Italiji i SR Nemačkoj. Za prve klice novolevičarskih akcija smatra pojavu Kampanje za atomsko razoružanje 1958. u Engleskoj koja je kulminirala Aldermastonskim maršem. Ubrzo je nastao i Komitet stotine, na čelu sa B. Raslom koji je insistirao na građanskoj neposlušnosti i suprotstavljanju vladinoj politici atomskog naoružavanja. Teodori zaključuje da je Kampanja za atomsko razoružanje bila prvi

*) Massimo Teodori, *Historijat novih ljevica u Evropi (1956—1978)*, Globus, Zagreb 1979, str. 412.

U prvobitnoj italijanskoj verziji, knjiga obuhvata događaje od 1956. do 1976. dok je autor za jugoslovensko izdanje, dodao deo koji pokriva događaje koji su se zbiti tokom 1976, 77 i do maja 1978. Knjiga je podeljena u devet delova, dok su Uvod i bibliografski vodič posebne celine. To su: I Pojava novih ljevica, II Osnivanje novih udruženja zato što stara ne zadovoljavaju (od pedesetih godina do 1965), III Autoritarni sistem i Vijetnam kao katalizatori, IV Kontrakultura, V Sablast studentskih nemira, VI Svibanjska revolucija, VII Ultraljevičarstvo (gauchisme), VIII Odras djelovanja ultraljevičarskih skupina na parlamentarnu ljevicu (1969—1976), IX Pokreti, kampanje i borbe (1969—1976).

Prevodioci Tatjana Domleter i Josip Šentija uradili su izvrstan prevod dok je Uvod (studiju o novoj levici) napisao Branko Caratan.

pokret koji je stvarnim pokretanjem masa išao izvan i protiv logike hladnog rata. Začetke novolevičarskih aktivnosti u Francuskoj autor registruje sredinom pedesetih godina: pobune rezervista protiv rata u Alžiru, formiranje nekoliko komiteta koji imaju aktivistički pristup protiv rata u Alžiru da bi 1960. bio objavljen tkz. „Manifest 121“, izjava intelektualaca o pravu na odbijanje poslušnosti u alžirskom ratu.

Na ovaj način, nastala je diferencijacija na francuskoj leviци i formiranje Unije francuskih studenata (UNEF) koja će kasnije igrati značajnu ulogu u konstituisanju nove levice.

Sličnih pojava bilo je i u SR Nemačkoj. Ovde se počeci neinstitucionalnog neslaganja javljaju 1958. povodom nastojanja vlade za naoružavanje Nemačke. I ovaj pokret je nastao izvan klasične levice.

U drugom delu autor analizira pojavu novih levica kao izraz neadekvatnosti tradicionalnog tipa levice u Evropi. Po mišljenju Teodorija, nova leвица javila se u Engleskoj kao pokret i odgovor na laburistički revizionizam. „Upravo na toj osnovi sve većeg pretvaranja Laburističke stranke u neku vrst progresističke stranke, a usporedo s propadanjem nada u komunizam, što su ih osobito gajili intelektualci, javio se niz stanovišta, kritika, studija o društvu i politici u Engleskoj koji su urodili stvaranjem nove ljevice, između 1956. i 1958, no ona još uvijek nije bila pokret“. (str. 75). Najpoznatiji teoretičari ove prve generacije nove levice u Engleskoj bili su R. Viliјems i E. Tomson.

Lavirajući između spontanosti i organizovanog pokreta posle početnih uspeha i plodotvorne teorijske delatnosti ovaj pokret je tokom 1961. doživeo slabljenje uticaja i prve znake raspada da bi ga 1963, nove političke prilike učinile izlišnim. Laburistička partija na čelu sa H. Vilsonom uspela je da amortizuje i apsorbuje početni polet.

Preduslove pojave novolevičarskih tendencija u Francuskoj, autor vidi u slabljenju Socijalističke partije (SFIO), krizi Komunističke partije Francuske (PCF) i opštoj ideološkoj krizi oba pokreta. Osnivanjem Ujedinjene socijalističke partije (PSU) javlja se pokušaj grupe aktivista da organizovanjem jedne mobilne partije stvori alternativu partijama koje su se pozivale na socijalizam, a koje su „ideološki i politički abdicirale od svoje dužnosti“.

Do diferencijacije na nemačkoj leviци došlo je, po shvatanju Teodorija, sa evolucijom Nemačke socijaldemokratske partije (SPD) i donošenjem

novog badgodesberškog programa. Ovim Programom izvršena je revizija koja prihvata pretpostavke društva blagostanja i pragmatičko podešavanje prema postojećoj stvarnosti napuštajući radikalne ciljeve. U skladu s ovim novim skretanjem 1961. i službeno je objavljeno da je nespojivo članstvo u nekadašnjoj njezinoj studentskoj frakciji, Nemačkom socijalističkom savezu (SDS), i SPD.

Tako su se stvorile nove organizacije, koje nastoje da budu orijentisane „levije” od SPD. Ove male partije nisu, međutim, imale vidnog praktičkog ili teorijskog uticaja na mase.

U trećem delu, autor daje sistematičan pregled događaja u navedenim zemljama koji su imali povod u ratu u Vijetnamu. Ovaj rat postaje opšti katalizator novih kretanja na levlci, a na univerzitetima započinje stalna pobuna kombinovana sa zahtevima za seksualnom slobodom (Francuska), analizom i borbom protiv autoritarnog karaktera društva (Nemačka). U isto vreme, u Italiji pojavljuje se istraživačko-teorijsko-analitička aktivnost koja nije imala dodirnih tačaka sa konkretnom političkom aktivnošću. To je pojava „Crvenih” i „Piacentinskih” beležnica.

Četvrti i peti deo, posvećeni su pojavama kontrakture i studentskim nemirima koji zahvataju gradove širom Evrope. Teodori, za razliku od Rožaka, ne ulazi dublje u proučavanje fenomena kontrakture. On se zadovoljava nabrajanjem nosilaca ovog pokreta pokazujući posebne simpatije za holandske provose zbog njihovih slobodarskih i antiautoritarnih pokušaja. Autor minucioznom evidencijom obuhvata sve pripadnike ovih neoanarhističkih pokušaja, Komune 1 (Zapadni Berlin), andergraunda i hipija (Engleska) i situacionista (Francuska).

Početak masovnih studentskih pokreta Teodori locira u SR Nemačku gde se stvara vanparlamentarna opozicija kao reakcija na parlament „nacionalne saglasnosti”. Sredinom 1967. oseća se intenzivna politizacija studenata u Nemačkoj protiv „autoritarnih struktura društva” (Dučke). Ovaj revolucionarni proces studenti su započeli širenjem tzv. „antiautoritarnog jezgra”. Smatrajući lenjinistički tip partije „neadekvatnim” i izjašnjavajući se protiv „hegemonističke uloge partije u društvenim pojavama” Dučke je predložio niz „avangardi koje se same postavljaju kao takve u pojedinim područjima i pojedinim institucijama.”

Zagovornici „neposredne akcije” uskoro su bili suočeni s problemom nasilja. Za njih je nasilje prvenstveno upravljeno protiv samostalnih i ne-

humanih aparata a ne protiv ljudi. Masovni nemiri potresaju Nemačku 1968, na univerzitetima se stvara opšta incidentna situacija, dolazi do njihovog zauzimanja sa namerom da postanu „politički univerziteti”. Ova politizacija dostiže vrhunac pobunom protiv specijalnih zakona o vanrednom stanju kojima se ograničavaju garancije za građanska prava i slobode pojedinaca i grupa.

Studentskom pobunom na School of Economics u Londonu (SCL) započinje serija studentskih nemira širom Engleske. Započeti kao sukob administracije sa studentima ovi nemiri dobijaju širu političku pozadinu da bi bili sve intenzivniji. Studentski pokret u Engleskoj, nije imao onu intenzivnost i širinu kao u Nemačkoj. Teorijski, takođe, nije bio dublje utemeljen, mada je po mišljenju Dejvida Eldstejna bio razrađivan pojam „studentske vlasti” kao sposobnosti studentskog bloka „da po potrebi nanese sankcije, ekonomski, politički i društveno značajne da svrate pozornost javnosti”. Ove apstraktne postavke nisu nailazile na odgovor javnosti dok radnici nisu uopšte bili upoznati s ovim procesom.

Studentska uznemirenost zahvatila je 1967. godine i Italiju. Univerziteti u Torinu, Trentu, Milanu, Rimu i Bolonji bili su poprišta masovnih pobuna. Ovaj pokret je izmenio političku panoramu Italije, konstatuje Teodori, jer se prevashodno zasnivao na praksi. Slično kao u drugim zemljama i ovde se javljaju zahtevi protiv autoritarizma na univerzitetu kao i revalorizacija pojma „studentska vlast”. Međutim, Teodori postaje eksplicitno pristrasan kada komentariše navodnu neposrednu demokratičnost, masovnost i neposrednu ulogu osporavanja. Po njemu „izbori u proljeće 1968. niukoliko nisu pretrpjeli vidljiv utjecaj toga pokreta, a on je ipak u to vrijeme zauzimao prvo mjesto u društvenim sukobima u Italiji” (225).

Ali, već u jesen 1968, počinju se formirati struje unutar pokreta, pokret gubi samostalnost tako da su od studentskog pokreta nastali pre skromni levičarski pokušaji, nego ambiciozne revolucionarne snage.

Poznatim događajima u Francuskoj maja 1968. Teodori posvećuje peti deo, nazivajući ih majskom revolucijom. On daje minuciozni pregled događaja sa kompletnim revolucionarnim scenarijem. Studentsku vlast tretira kao „direktnu demokratiju” i alternativu tradicionalnim oblicima predstavničkih institucija. Uloga mladih u pokretu ne ograničava se samo na jezgra pobune već pokret karakteriše masovno učešće. Uzrok

ovom masovnom učešću je birokratizovanost institucionalne levice. Osnovna suština majske revolucije je u odbacivanju hijerarhije, suprotstavljanju sadašnjosti, napadu na sve oblike vlasti, insistiranju da revolucija utiče na kvalitet života, „antistrukturalnost“, a kao alternativa „programiranom društvu“ prihvaćeno je samoupravljanje.

U ostala tri dela, autor se pozabavio ultralevičarstvom, njegovim uticajem na parlamentarnu levicu kao i pokretima preko kojih su se razvili neki specifični društveni sukobi.

Sa završetkom „velike ludističke svečanosti“ koja je pretpostavila alternativu „bedi svakodnevnog života“, nastaje oseka pokreta i formiranje raznih razjedinjenih „grupica“, „trockista“, „crvenih ćelija“, „operaista“, „Lola continua“, „Bader-Majnhof“, koji nemaju oslonca u širim društvenim snagama, već vegetiraju na marginama društva, ogrezle u dogmatizam i agresivni pristup stvarnosti.

Kao rezultat novih prestrojavanja na levisi autor navodi obnovu Socijalističke partije Francuske, zajednički program levica, zaokret udesno Nemačke socijaldemokratske partije. U dodatku jugoslovenskom izdanju među pokrete koji se nalaze u usponu a delimično deriviraju iz nove levice i imaju „transnacionalni karakter“ ubraja: feminizam, ekološki i protivnuklearni pokret.

Teodori ne pretenduje da teorijski obrazloži probleme vezane za fenomen nove levice. On se zadovoljio prikupljanjem ogromne građe tako da dokumentarnost i sistematičnost čine najvažnije osobine ove knjige. I pored insistiranja na nepristrasnosti Teodori nije mogao preći preko nekih svojih novolevičarskih isključivosti. Tako za njega lenjinizam ostaje neprimenljiv za današnje uslove i potpuno ga identifikuje sa staljinizmom. Komunističke partije su pak u većini reformističke ili birokratizovane, dok je feminizam jedan od najvećih pokreta za promenu zapadnoevropskog društva.

I pored ovih nedostataka knjiga je autentična i iscrpna i naučno fundirana tako da predstavlja jedan od najozbiljnijih prilaza fenomenu nove levice u Evropi.